

Com muntar un hort urbà col·lectiu

Experiències grupals amb arrels

ÁLVARO PORRO¹

En el número 33 d'Opcions vam parlar de l'aparició de nous horts urbans comunitaris o col·lectius a diferents ciutats de l'Estat i vam recórrer de la mà dels seus participants els Horts Comunitaris de Can Masdeu. En aquest número donem algunes orientacions que poden resultar útils a qui vulgui començar una iniciativa d'aquest tipus.

PER A MÉS INFORMACIÓ

Els horts urbans a la ciutat de Barcelona. Les experiències d'horts urbans comunitaris com a formes d'intervenció social i ambiental. Projecte de final de carrera d'Addaia Aragay en la llicenciatura en Ciències Ambientals, Universitat Autònoma de Barcelona 2010. Disponible a opcions.org.

Huertos urbanos en tres ciudades europeas: Londres, Berlín, Madrid. Treball d'investigació de Nerea Morán dintre del doctorat en Perifèries, sostenibilitat i vitalitat urbana, Universitat Politècnica de Madrid 2009. Disponible a surcosurbanos.es/HUERTOS_URBANOS_2009.pdf.

Guía para desarrollo de un jardín comunitario. Rachel Surls per al Programa de jardineria Terra en comú, Universitat de Califòrnia 2000. Disponible a communitygarden.org/docs/start_up_guide_spanish.pdf.

► Com ressaltàvem en el lliurament anterior, els horts urbans o periurbans tenen un paper molt important en la sobirania alimentària de moltes ciutats del Sud global, i en van tenir en diferents moments històrics també a les ciutats occidentals, especialment en les economies de guerra. Però és a partir dels 70 quan comença a sorgir, sobretot en països anglosaxons, un discurs que lliga aquests espais i pràctiques amb l'autogestió, el desenvolupament local, la integració social i l'educació ambiental.² Actualment també s'hi ha integrat el discurs de la qualitat de vida i la sostenibilitat a la ciutat.

En els últims anys han aparegut diverses iniciatives en aquest sentit a Catalunya i a l'Estat. N'hi ha de promogudes per ajuntaments, que ofereixen els anomenats *horts d'oci* com un servei social sobretot per a jubilats.³ Hi ha fins i tot iniciatives privades de lloguer de parcel·les, amb una filosofia similar de prestació d'un servei.⁴ I moltes iniciatives s'han desenvolupat per iniciativa de grups ciutadans (encara que els ajuntaments els poden ajudar). En aquest article ens referim a aquest últim tipus.

Aquestes iniciatives poden ser ben diferents. Les que trobem avui tenen en comú que l'objectiu productiu no és l'únic, i sovint tampoc és el més important. A l'article veiem les dificultats que es presenten normalment i donem algunes claus que poden ajudar a superar-les; però més que una resposta única, hi ha diferents solucions per a cada circumstància. Esperem que aquest text aportï idees o almenys referències i contactes i sobretot una dosi tant de realisme com de motivació per engegar una idea al vostre barri o poble.

PER COMENÇAR

Grup motor És interessant crear un grup que tingui prou disponibilitat per engegar la idea i estar al peu del canó durant els primers mesos. És bo que sàpiga delegar i fins i tot dissoldre's quan el grup s'ampliï i el projecte tingui la seva pròpia inèrcia.

Objectius bàsics i limitats Cal definir uns objectius inicials per tenir una noció bàsica de què es busca i per tant de què s'espera de la gent que hi participi: fer un espai verd?, acostar l'agricultura i l'alimentació sana a la gent del barri?, muntar activitats per a nens?... És bo que siguin clars, molt bàsics i poc ambiciosos, perquè serà el mateix procés el que ajudarà a seguir-los definint.

Laura de l'Hortet de Gràcia (Barcelona):

Des del principi només teníem clars els usos que volíem donar al solar: hort ecològic i centre social a l'aire lliure. Obrir l'espai al barri perquè el poguéssim fer servir qui volgués, particulars o col·lectius, i teníem clar que el funcionament havia de ser assembleari. A poc a poc es van anar dibuixant objectius més concrets, producte de [...] les idees que anàvem tenint (educació ambiental, experiments horticultors, dinars populars, [...] visibilització al barri, crear xarxa amb altres horts, etc.).

Accés a la terra Aquest punt pot ser el més complicat, però també l'existència d'un solar abandonat al barri pot ser

¹ Amb la col·laboració d'Addaia Aragay i Laura Espasa des de Barcelona i Belén Martínez i Úrsula López des de Madrid.

² www.communitygarden.org.

³ Se'n pot trobar una llista a opcions.org.

⁴ www.huertosecologicos.es.

l'esperó inicial. El podem buscar pel barri o en "zones frontera" (voltants de carreteres, vies de tren, circumval·lacions, instal·lacions industrials o municipals...). Per accedir-hi hi ha diferents opcions:

- **Aconseguir que ens el cedeixin**, gratuïtament o gairebé, ja sigui temporalment o permanentment. Això requerirà una negociació amb qui en sigui el propietari (administració municipal, particular, empresa, institució...), probablement presentar el projecte per escrit i potser adaptar en certa mesura objectius i funcionament (duració, usos, renovacions...) als requeriments de l'acord. Es pot donar el cas que es converteixi en un coprojecte en el qual el propietari vulgui participar més enllà de la cessió de la terra. Aquest és per exemple el cas de Manlleu, on, després d'un procés de negociació i acostament entre el grup promotor i l'ajuntament, s'han creat uns horts municipals gestionats des d'una comissió (una entitat ecologista local), hortolans, l'ajuntament i un museu local.

Sergi de l'Hort de Can Sanglès

(Manlleu, Osona):

Aquesta comissió és una forma d'institucionalitzar la participació, amb les seves virtuts i defectes.

- **Llogar o comprar** el terreny. Caldrà veure si es pot assumir la despesa i com.
- **Okupar el solar**, és a dir usar-lo sense permís del propietari. De vegades es fa davant la dificultat d'aconseguir espais per altres vies, o també es pot fer com a acció reivindicativa contra l'especulació. En cas d'optar per aquesta via, apareixeran una sèrie de factors per gestionar (visibilitat dels aspectes positius de cara a la població, contacte o negociació amb els

propietaris o l'administració, potser un judici o un desallotjament, incertesa futura...), per la qual cosa ens anirà bé contactar amb iniciatives que tinguin experiència en aquest terreny (hi ha contactes a la taula de la p. 25).

COM CONTINUEM

Un cop tenim el grup motor, uns objectius i una terra encara que sigui en estat potencial, podem començar a pensar en altres aspectes.

Engrandir el grup És important transmetre amb claredat la idea de partida del projecte, i per això ens servirà la definició d'objectius bàsics que esmentàvem abans. Es pot començar amb un grup més reduït que el que aspirem a aplegar i, per poc que mostreu una actitud oberta i algun cartell convidant a afegir-s'hi, veure-us treballant atraurà els interessats.

Laura de l'Hortet de Gràcia

Funciona millor, en el cas d'hortos petits, l'anar atraient la gent que us vegi treballant. Si no hi ha res tangible és difícil que la gent s'uneixi al projecte.

Repartiment de la terra Hi ha dues grans possibilitats:

- **Una sola parcel·la que es treballa comunitàriament**, amb l'establiment d'algun sistema d'organització de les feines col·lectives i de repartiment del que es cull. És una opció freqüent entre els horts petits. Si el grup o la terra són grans, aquesta gestió comunitària és complexa, encara que n'hi ha exemples com el de l'Hortet de la Universitat Autònoma (UAB).
- **Dividir el terreny en parcel·les** i assignar-les ja sigui a persones ja sigui a grups (amics, famílies, associacions...), que tindran certa autonomia d'acció dintre del marc que el projecte grupal estableixi (agricultura ecolò-

gica o no, gestió de l'aigua...). És una opció corrent en horts grans o amb molts participants. A l'hora del repartiment de les parcel·les, és important tenir en compte, a part de la mida, altres factors rellevants com el tipus de terra, les hores de sol, l'accessibilitat a l'aigua o l'accessibilitat a la mateixa parcel·la. La manera com es faci aquest repartiment és rellevant a mitjan i llarg termini, perquè un cop es comença a treballar una terra és complex fer canvis.

Organització i presa de decisions

Depèn molt de la mida del grup. Si el grup és petit, potser fer reunions informals amb certa delegació o especialització, i passar-se la informació d'alguna manera, ja serà suficient.

L'Hort del Clot (Barcelona, hort petit):

Tenim una llibreta on apuntem quan s'ha regat i el que s'ha fet, i així la resta de gent sap què falta per fer quan va a l'hort.

Per a grups més grans en espais parcel·lats, es pot funcionar mitjançant una assemblea general regular (quinzenal, mensual, bimensual...) i unes comissions amb relativa autonomia, establertes segons les necessitats i inquietuds del grup i el context.

A més d'assemblees i comissions, és interessant tenir altres eines, com un tauler d'anuncis, un quadern d'actes d'assemblees, llista de telèfons o correus electrònics...

Repartiment i accés a l'aigua Tot sovint l'aigua pot ser limitadora. Si no en tenim prou, es pot plantejar que l'hort "tanqui" a l'estiu, que desgraciadament és quan hi ha més possibilitats de producció, sobretot a les regions fredes. En general els horts petits més urbans utilitzen sistemes senzills per recollir aigua de pluja en bidons o aigua de la xarxa a través de veïns. L'ideal és tenir-ne de dis-

ponible en quantitats grans mitjançant un pou o una bassa d'emmagatzematge d'aigua de pluja.

En les èpoques d'escassetat, l'aigua es converteix en un bé molt valuós i, en el cas d'horts parcel·lats, de vegades és font de conflictes. Segons el nivell d'escassetat relativa i el grau de cohesió del grup, els sistemes de repartiment han de ser més o menys rígids.

Alguns sistemes de repartiment d'aigua:

- Un bidó cada tants dies.
- Temporitzar els regs (cada parcel·la tants minuts).
- Establir horaris (per exemple regar de 6 a 8).
- Comptador central si cal molta precisió.

Accés a llavors i planter El planter en general se sol comprar, encara que hi ha qui se l'autoprodueix. A tot arreu n'hi ha venedors.

Si voleu plantar varietats locals:

- On comprar planter: Opcions n. 30, secció *Eines* (disponible a opcions.org).
- Empreses que venen llavors: www.lesrefardes.com, www.semillasilvestres.com, www.semillasmadretierra.com.
- Xarxa estatal de conservació de varietats locals: www.redsemillas.info.

Accés a eines És important disposar d'eines col·lectives, sobretot al principi (quan la feina i el funcionament encara no estan estabilitzats), tot i que hi ha gent que s'estima més portar-se les seves. És necessari que hi hagi encarregats del manteniment, perquè s'espatllen regularment, i un espai segur però accessible per guardar-les, que

pot ser el mateix on els hortolans es posin la roba de treballar.

Formació i traspàs de coneixements La formació és important, ja que molts dels que estem en això som urbanites amb una nul·la experiència hortícola prèvia. És interessant facilitar l'intercanvi de coneixements dintre del grup, organitzar tallers o visites de persones que puguin ajudar...

Accés a adob En general la terra necessita fertilitzar-se. Gestionar les diferents opcions col·lectivament és més senzill i efectiu:

- Anar a buscar fems a alguna granja o hípica (ovella, cabra —compte amb les puces—, cavall...) i transportar-lo en sacs. Normalment ens en donaran gratuïtament. Si està molt fresc s'ha de deixar madurar.
- Comprar a empreses que venen adob o en plantes recicladores de matèria orgànica (caldrà filtrar-lo amb alguna reixeta).
- Plantar adobs verds i fer una bona rotació de terres.
- Generar un compost propi a partir de la brossa orgànica de casa, restes de poda i de collita... encara que és difícil obtenir-ne en prou quantitats. En algun cas la generació de compost es converteix en una forma d'obertura a l'entorn: els veïns hi col·laboren aportant les restes orgàniques de la cuina o, en el cas de l'hort de la UAB, s'han creat punts de recollida de restes orgàniques per als estudiants que hi vulguin col·laborar.

Espais lúdics o de treball col·lectiu

És molt important que hi hagi moments de trobada per conèixer's millor, teixir confiança, divertir-se junts: organització de dinars comunitaris, festes, concursos,

jornades de portes obertes... En els horts parcel·lats, els dies de feina col·lectiva en què es fan tasques d'interès comunitari (arreglar camins, reparar o millorar la infraestructura d'aigua, crear espais de descans, netejar l'entorn...) són també molt importants no només per la feina en si, sinó per la cohesió que propicien si la participació és nombrosa.

Despeses i ingressos En general les despeses són poques, tret que calgui pagar un lloguer per la terra. Sobretot en els horts mínimament productius, el que s'estalvia en compra de verdures compensa de bon tros les despeses.

Per generar ingressos es poden fixar quotes per als participants, aportacions voluntàries, dinars populars oberts al públic, o demanar subvencions. Una gran font d'ingressos ve de tot el que s'estalvia amb la reutilització (eines, mànegues...) que s'aconsegueix gràcies a la xarxa de contactes que proporciona un projecte col·lectiu i divers.

Entrada i sortida de membres En els grups més petits o en projectes més informals, el mateix tracte personal i la implicació real defineixen la pertinença al projecte. En molts projectes, més que sobrar-hi hi falta gent, sobretot amb compromís regular.

Laura de l'Hortet de Gràcia

N'anàvem quedant poquetes [...]. Cada disabte passava gent però no hi va haver un re-lleu estable i nosaltres no vam donar l'abast.

En els casos que hi ha més demanda que terra disponible, és important definir mecanismes d'entrada i sortida del projecte.

Per aprendre horticultura ecològica:

Cursos www.associaciolera.org, vergeldelashadas.com. Xarxa estatal: reddepermaculturaiberica.pbworks.com. Material formatiu per descarregar: sites.google.com/site/lalegriadelahuerta/materialteórico.

Libres *Manual práctico del huerto ecológico* i *El huerto familiar ecológico*, ambdós de Mariano Bueno i editats per La Fertilidad de la Tierra (www.lafertilidaddellatierra.com). Per trobar més llibres: sites.google.com/site/lalegriadelahuerta/librosdelabiblioteca.

Revistes: *Agrocultura* (www.agrocultura.org), *La Fertilidad de la Tierra*.

Llibres per aprendre a fer compost: *Manual de compostatge casolà*, del Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius (cepa.cat). *Cómo hacer un buen compost*, de Mariano Bueno (www.lafertilidaddellatierra.com).

Alguns mecanismes per gestionar l'entrada:

- Disposar de llista d'espera.
- Aclarir el que s'espera dels membres del projecte.
- Muntar activitats o condicionar espais on els nous membres potencials puguin participar de manera puntual per donar-se a conèixer i conèixer el projecte.

I per a la sortida:

- Controlar si algú, sense justificació, no compleix els acords col·lectius.
- Detectar si algú ha abandonat la seva parcel·la o l'ha cedit a algú sense respectar la llista d'espera.

CLAUS PER MANTENIR EL PROJECTE VIU

Claredat inicial i de cara als nous participants; disposició a marcar límits com a grup quan sigui necessari. Processos d'**integració per passos** de nous membres.

No individualitzar ni eliminar dimensions col·lectives clau (aigua, fems, assemblees, festes...) en el cas d'horts parcel·lats.

Molta **comunicació i flexibilitat** per adaptar-se a la diversitat.

Equilibri generacional i diversitat de participants (uns aporten continuïtat i experiència, altres creativitat i idealisme, altres entusiasme, altres coneixements...).

Objectius senzills, realisme en el plantejament, adaptar el projecte a nosaltres més que al revés. Prioritzar el passar-s'ho bé.

HORTS COMUNITARIS EN ACTIU

Contactar amb horts ja existents per conèixer en viu l'experiència pot ser de molta ajuda per tirar un projecte endavant.

Us animem que ens doneu a conèixer iniciatives que no apareixen aquí i que ens aneu informant de les noves que munteu. Una iniciativa de **coordinació en l'àmbit de Barcelona**: Xarxa d'Horts Urbans, huertosurbanosbarcelona.wordpress.com. I també podem trobar **més iniciatives a Madrid** a gruposdeconsumo.blogspot.com (buscar *Proyectos Afines*).

Nom i ubicació	Descripció breu	Contacte
Can Masdeu Nou Barris, Barcelona	Projecte amb vuit anys de vida, 50-60 participants de 20 a 85 anys (grup majoritari jubilats). Terres okupades. 2.500-3.000 m ² en 31 parcel·les. Llista d'espera. Assembleari i amb comissions.	www.canmasdeu.net
Aquí me Planto (Sant Andreu), Hort Okupat de la UB del Raval , Hort del Xino (el Raval), El Huerto del Tío Lucas (Poble Nou), Hort Okupat del Clot-Camp de l'Arpa , Hort de la Colònia (Colònia Castells, Les Corts)	Horts petits, d'entre 3 i 10 persones, en solars okupats en barris molt urbans de Barcelona. De funcionament assembleari, n'hi ha que estan oberts a noves incorporacions.	Hort del Xino: hortedelxino@gmail.com Hort de la Colònia: www.salvemlacolonia.blogspot.com
L'Hortet del Forat Ciutat Vella, Barcelona	Projecte en conveni amb l'ajuntament, hereu d'un petit hort okupat gestionat per veïns. 6-10 persones fixes de diferents edats. Es fan tallers setmanals per a nens.	elhortetdelforat@gmail.com
Horts Comunitaris de Manlleu Manlleu (Osona)	Projecte cogestionat entre un grup ecologista, l'ajuntament i un museu local, i que va començar a gestar-se en un curs d'horts. Assemblea d'usuaris i taula de representants dels diferents copartícpis. 40-50 persones d'entre 25 i 75 anys, la majoria jubilats. Unes 50 parcel·les d'uns 50 m ² .	gdt-horts.blogspot.com
L'Hortet de l'Autònoma Bellaterra (Vallès Oriental)	Camp de 2000 m ² cedit per la UAB. Assembleari i obert. 20 persones joves.	hortet@hortet.cat
A Tira Parròquia de Candéan, Vigo	L'horta es troba en una finca cedida per familiars d'una de les integrants sense cap tipus de contraprestació, i no està parcel·lada. Una dotzena de persones. Assemblea mensual, torns de treball de dues persones per setmana.	hortetira@gmail.com
A revolta da horta Lavadores, Vigo	Projecte arrencat per l'associació de veïns. Terreny parcel·lat i cedit per la Mancomunidad de Montes de Cabral.	ro_ester@hotmail.com
La Tabacalera Lavapiés, Madrid	Hort al jardí de l'edifici de La Tabacalera, que el Ministeri de Cultura va cedir a diversos col·lectius veïnals per què hi posessin un centre social i cultural autogestionat.	latabacalera.net
La Huertita de Tetuán Tetuán, Madrid	Un grup de veïns es va posar en contacte amb l'amo d'un petit solar en veure que es venia, i l'amo els va donar permís per fer-hi una petita horta. El projecte sorgeix gràcies al Projecte Terra-Aire (tierraaire.wordpress.com).	lahuertitadetetuan.blogspot.com
La Tabacalera Lavapiés, Madrid	Hort al jardí de l'edifici de La Tabacalera, que el Ministeri de Cultura va cedir a diversos col·lectius veïnals per què hi posessin un centre social i cultural autogestionat.	latabacalera.net
Huerto de Adelfas Adelfas, Madrid	L'Associació de Veïns Els Pins i el Centre Social Seco han instal·lat un hort en un terreny abans improductiu i brut. No tenen permís oficial, però sí el consentiment de la Junta Municipal del Retiro.	avlospinosrs.blogspot.com/2010/04/celebramos-los-treinta-anos-de-la.html
Asociación de horticultores de ocio ecológico Albacete	La idea va sorgir en un curs sobre hort familiar ecològic, per seguir-ne aprenent. Van aconseguir uns terrenys de titularitat pública a la perifèria, on han creat 42 horts familiars d'oci d'uns 60 m ² cadascun, a més d'un espai dedicat a grups per a horts d'uns 100 m ² .	www.ahoe.webatu.com
Huerta Las Moreras Parc Cultural Miraflores, Sevilla	És un programa que inclou, entre altres projectes com el d'Horts Escolars, una oferta de 160 parcel·les mitjanes (de propietat municipal) a persones o entitats. Es dona molta importància a la participació. Periòdicament es trien cinc persones encarregades de resoldre les necessitats dels horts.	huertalasmoreras.wordpress.com